

КУН МАВЗУЛАРИ

Ўзбекистонга миллиардлар юбораётган мигрантларга давлат ёрдами етарлими?

Озодлик

48 дақиқа аввал

Россия — Москвадан 35 километр жануби-ғарбда жойлашган Внуково халқаро аэропортида Ўзбекистонга қайтиш рейсини кутиб, ерда дам олаётган ўзбекистонликлар.

Ўзбекистон Россияда ишлаб, ватанга қайтиш учун маблағ топа олмаётган фуқароларга ёрдам беришини билдирди. Бу таклиф Россияда миграция қоидалари ва назорат чоралари кучайтирилган бир пайтда эълон қилинди. Расмий маълумотлар давлат ёрдамида ватанга қайтарилаётган фуқаролар сони ошаётганини кўрсатади.

Миграция агентлиги 24 август куни оғир молиявий ёки бошқа мураккаб вазиятга тушиб қолган фуқаролар Россиядаги ваколатхона ва ҳудудий вакилларга кеча-кундуз мурожаат қилиши мумкинлигини маълум қилди. Агентликка кўра, ҳар

бир мурожаат алоҳида кўриб чиқилади ва транспорт харажатлари "белгиланган тартибда" қопланиши мумкин.

Бироқ эълонда фуқаронинг оғир молиявий аҳволда экани қандай текширилиши ҳақида маълумот берилмаган. Ўзбекистон қонунчилиги айрим ҳолатларда беғараз гуманитар ёрдамни назарда тутати, бироқ депортация қилинган айрим мигрантлар ватанга қайтиш харажатларини кейинчалик қоплаши шарт.

Тафсилотларнинг очиқланмагани кимлар ёрдам олиши, сохта мурожаатлар ва таниш-билишчиликнинг олди қандай олиниши, шунингдек, мигрантларга ажратилаётган маблағ беғараз ёрдамми ёки қарз экани аниқ тушунтириладими, деган саволларни келтириб чиқаради.

Қарийб 3 минг фуқаро қайтарилган

Миграция агентлиги 2026 йилнинг дастлабки етти ойида 22 давлатдан 2 888 нафар фуқарони ватанга қайтарган. Транспорт, тиббий ёрдам ва ташкилий харажатларга 9 миллиард 936 миллион сўм — валюта курсига қараб, тахминан 820–844 минг доллар сарфланган.

Қайтарилганлар орасида агентлик оғир молиявий аҳволга тушган деб таърифлаган 1 306 фуқаро, фарзандли 518 аёл ва 1 022 бола бор. Бу тоифалар бир-бирини қисман такрорлаши мумкин.

Агентликнинг расмий маълумотига кўра, 42 нафар фуқарони махсус тиббий транспортда ётган ҳолда олиб келишга тўғри келган. Яна 15 киши Ўзбекистон Соғлиқни сақлаш вазирлиги шифокорлари кузатувида ватанга қайтарилган.

Агентлик келтирган мисоллардан бирида 2024 йилда ишлаш учун Санкт-Петербургга борган Ўзбекистон фуқароси 2026 йил март ойидан бошлаб оиласи билан алоқага чиқмай қўйган. Расмийларга кўра, кейинчалик унинг руҳий ҳолати ёмонлашгани ва тегишли қаровсиз қолгани аниқланган. Агентлик уни Санкт-Петербург–Тошкент рейси орқали қайтарган.

Агентликнинг Москвадаги ваколатхонаси фақат июль ойининг ўзида 597 фуқарони ватанга қайтарганини билдирди. Шу ойда 83 нафар уй-жойсиз ўзбекистонлик хостелларга жойлаштирилган, 220 киши ишга жойлаштирилган, 91 фуқарога бир марталик моддий ёрдам берилган. Иш берувчилардан 64 нафар ишчи фойдасига қарийб 4 миллион рубль миқдорида тўланмаган иш ҳақи ундирилган.

Ваколатхона маълумотиға кўра, июль ойида ёрдам олганлар орасида 110 нафар аёл ва 228 нафар бола бўлган.

Ўсиш бор, аммо йиллик изчил статистика йўқ

Миграция агентлиги 2025 йил давомида 22 давлатдан 3 709 нафар фуқарони репатриация қилган ва бунинг учун 15,9 миллиард сўм сарфлаган. Бу рақамлар агентликнинг йиллик ҳисоботида келтирилган.

Мавжуд маълумотлар давлат ёрдамида репатриация қилинаётганлар сони сўнгги даврда ошганини кўрсатади.

Расмийлар 2019 йил февраль ойига қадар мигрантларни қўллаб-қувватлаш жамғармаси Россиядан 503 кишини қайтарганини билдирган. 2022 йилнинг биринчи ярмида эса агентлик хорижда оғир аҳволга тушган 362 фуқарони, жумладан, Россия Ички ишлар вазирлигининг вақтинча сақлаш марказларидаги 55 кишини ватанга олиб келганини маълум қилган.

Сўнгги ўсиш мигрантлар аҳолисининг оғирлашаётганидан ҳам далолат бериши мумкин. Аммо бошқа томондан кўрсаткичларнинг ошиши молиялаштириш яхшилангани ва махсус репатриация акциялари ўтказилаётгани билан ҳам боғлиқ бўлиши мумкин.

Мигрантлар сонига нисбатан кўмак кўлами чекланган

2026 йилда тахминан 1,4 миллион Ўзбекистон фуқароси хорижда ишлаган. Январь–июль ойларида репатриация қилинган 2 888 киши шу умумий миқдорнинг қарийб 0,2 фоизини — ҳар 485 нафар мигрантдан тахминан бир кишини ташкил қилади.

Агентлик маълум қилган 9 миллиард 936 миллион сўм Миграция жамғармасининг умумий ҳажми эмас, балки етти ой давомида репатриация учун сарфланган маблағдир. Бу хорижда ишлаётган ҳар бир ўзбекистонлик мигрант ҳисобига тахминан 7 100 сўм ёки 60 АҚШ центига тўғри келади.

Репатриация харажатлари пул ўтказмалари билан солиштирилганда фарқ янада катта кўринади. 2026 йилнинг биринчи ярмида Ўзбекистонга трансчегаравий пул ўтказмалари 9,3 миллиард долларга етган. Етти ойлик репатриация харажатлари эса 1 миллион долларга ҳам етмаган.

Бу мигрантлар Ўзбекистонга юборган ҳар 11 минг долларга давлат томонидан уларни оғир шароитдан қайтариш учун тахминан 1 доллар сарфланганини аниқлатади.

Ҳукумат Миграция жамғармасининг 2026 йилги умумий бюджети, мавжуд захиралари ёки Россиядаги фуқаролар учун махсус ажратилган маблағ миқдорини эълон қилмаган.

Беғараз ёрдамми ёки қайтариладиган қарз?

Ўзбекистонда ёрдамнинг бир нечта механизми мавжуд ва уларнинг барчаси ҳам беғараз эмас.

Миграция агентлигининг 2025 йилги ҳисоботида 3 709 фуқарони қайтариш билан боғлиқ транспорт, тиббий, ташкилий ва бошқа харажатлар Миграция жамғармаси томонидан "тўлиқ қоплангани" айтилган. Ҳисоботда бу фуқаролар маблағни қайтариши шартлиги кўрсатилмаган.

Қоидаларга кўра, жамғарма эксплуатация, иш берувчининг қонунбузарлиги ёки оғир касалликка дуч келган мигрантларга ҳуқуқий ва ижтимоий ёрдам кўрсатиши, тиббий даволаниш, вақтинча тузар жой ва иқтисод-класс чипталари харажатларини ҳам қоплаши мумкин.

Бироқ ишлаган давлат қонунларини бузгани учун депортация қилинган фуқароларга нисбатан бошқа тартиб амал қилади.

2025 йил май ойида қабул қилинган Вазирлар Маҳкамасининг 313-сон қарорига кўра, Миграция жамғармаси депортация қилинган мигрантнинг қайтиш харажатини дастлаб молиялаштириши мумкин. Аммо фуқаро кредит шартномасини имзолаб, маблағни 30 кун ичида қайтариши шарт.

2021 йилда жорий этилган алоҳида механизм ҳам хорижда пулсиз қолган фуқароларга вақтинча молиявий ёрдам беришни назарда тутган. Унга кўра, фуқаро, хизмат кўрсатувчи ташкилот ва Ўзбекистон консуллик муассасаси ўртасида уч томонлама шартнома тузилиб, қарз 30 кун ичида қайтарилиши керак эди.

Шу сабаб давлат ҳисобидан амалга оширилган ҳар бир қайтишни бепул чипта сифатида таърифлаш тўғри эмас. Мигрант харажатни қайтариши керакми-йўқми — ёрдам қайси ҳуқуқий асосда ажратилганига боғлиқ.

24 августдаги эълонда бу фарқ очик тушунтирилмаган.

Россия асосий йўналиш бўлиб қолмоқда

Ҳукумат муқобил меҳнат бозорларини ривожлантиришга уринаётганига қарамай, Россия Ўзбекистон фуқаролари учун асосий меҳнат миграцияси йўналиши бўлиб қолмоқда.

2026 йилда тахминан 834 200 нафар ўзбекистонлик — хориждаги меҳнат муҳожирларининг қарийб 60 фоизи — Россияда ишлаган. Европада тахминан 258 минг, Қозоғистонда 84 400, Туркияда 72 100 ва Жанубий Кореяда 46 400 киши меҳнат қилган.

2024 йил март ойида Москвадаги "Крокус Сити Холл"га қилинган ҳужумдан кейин Россия расмийлари Марказий Осиё мигрантларига таъсир қилувчи ҳужжат текширувлари, рейдлар ва депортацияларни кучайтирди.

Россиянинг кўплаб ҳудудларида меҳнат патенти нархи ошди. Ҳужжатлари талабга жавоб бермаган мигрантлар эса янада қатъий рўйхатга олиш талаблари ва чекловларга дуч келмоқда.

Ўзбекистонлик ишчилар тўланмаган маош, паспортларни олиб қўйиш, норасмий шартномалар ва уй-жойсиз қолиш ҳолатлари ҳақида ҳам хабар берган. 2026 йил апрель ойида Миграция агентлиги Россиядаги 100 дан зиёд ўзбекистонлик ишчи тўрт ой давомида тўлиқ маош ва етарли озиқ-овқат олмагани ҳақидаги хабарлар ортидан вазиятга аралашган. Уларнинг айримлари қонуний мақомини ҳам йўқотган эди.

Россиянинг Украинага қарши уруши кўшимча хавф туғдирмоқда. Марказий Осиё мигрантлари Россия армиясига жалб этилаётгани ёки босим остида ёлланаётгани ҳақидаги хабарлар фонида Ўзбекистон расмийлари хориждаги қуролли можарода иштирок этиш жиноят эканини бир неча бор эслатган.

Бу омиллар Россияни танлаётган ўзбекистонликлар сони қисқараётган бўлишига қарамай, ёрдамга талабни ошираётган бўлиши мумкин.

Пул ўтказмалари ўсишда давом этмоқда

Мигрантлар даромади Ўзбекистон иқтисодиёти ва кўплаб оилалар учун муҳим аҳамиятга эга.

Марказий банк маълумотига кўра, 2026 йилнинг биринчи ярмида трансчегаравий пул ўтказмалари 9,3 миллиард долларга етган. Бу 2025 йилнинг шу даврига нисбатан 13 фоиз ёки 1,1 миллиард долларга кўп.

Озодлик

- ozodlikmail@gmail.com
- uzbek@rferl.org
- WhatsApp / Telegram / Signal
- +420724740755 | +420602612713

Алоқадор

Захарова нега Тошкентга босим қилмоқда?

Россиядан мигрантларни қайтариш:

Ортиқхўжаев таклифи ортида нима бор?